

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANHOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИНИНГ ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O‘ZBEKISTON TEMIR YO‘LLARI” AJDA YO‘LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo‘chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙОТИГА ХОРИЙИY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING АНАМИЯТИ	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO‘YICHA ХОРИЙИY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Rahmanova Rushana</i> O‘ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Хайруллоев Шахрам Yunus o‘g‘li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O‘ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G‘oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING АНАМИЯТИ	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA‘SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чариккулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҒОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Tursunov Muxiddin Boltaevich</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI NIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Itomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOVIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Баҳромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фаҳриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Ниҳолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нилуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

METHODS AND FEATURES OF APPLICATION OF NEOLOGISMS IN UZBEK AND ENGLISH IN THE FIELD OF DIGITAL TECHNOLOGIES

Berdimurotova Sevara Makhmudovna,

Termez University of Economics and Service

Teacher of the Department of Foreign Languages and Literature

E-mail: sevaseva864@gmail.ru

Abstract. This article analyzes the methods and features of application of neologisms in the Uzbek and English languages in the field of digital technologies. The study revealed the mechanisms by which neologisms in both languages are made, their similarities and differences. Also, the process of absorption of terms into the language and its linguistic features in the field of modern digital technologies has been studied.

Keywords: neologism, digital technologies, terminology, lexical units, word making, linguistics.

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI

Berdimurotova Sevara Maxmudovna,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Xorijiy til va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar sohasidagi o'zbek va ingliz tillaridagi neologizmlarning yasash usullari va qo'llanilish xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida ikkala tildagi neologizmlarning yasash mexanizmlari, ularning o'xshash va farqli jihatlari aniqlangan. Shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalar sohasidagi terminlarning tilga singib borish jarayoni va uning lingvistik xususiyatlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: neologizm, raqamli texnologiyalar, terminologiya, leksik birliklar, so'z yasalishi, lingvistika.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N66>

Kirish. Zamonaviy dunyoda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida yangi tushunchalar va hodisalarni ifodalovchi so'zlar paydo bo'lmoqda. Bu jarayon tilshunoslik nuqtai nazaridan muhim tadqiqot obyektiga aylanmoqda. Ayniqsa, o'zbek va ingliz tillarida raqamli texnologiyalar sohasida paydo bo'layotgan neologizmlarning yasash usullari va qo'llanilish xususiyatlarini o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi[1; 25-26-b.].

XXI asr boshlaridan buyon texnologik innovatsiyalar ta'sirida tilning lug'at tarkibi tez sur'atlar bilan boyib bormoqda. Bu jarayon, ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida yaqqol namoyon bo'lmoqda[2; 45-b.]. Raqamli transformatsiya davrida yangi tushunchalarni ifodalash uchun tilning ichki imkoniyatlaridan foydalanish yoki boshqa tillardan so'z o'zlashtirish masalasi dolzarb muammoga aylanmoqda.

Til tizimining eng harakatchan qatlami bo'lgan leksika zamonaviy axborot texnologiyalari ta'sirida sezilarli o'zgarishlarga uchramoqda. Bu o'zgarishlar, birinchi navbatda, yangi so'zlar – neologizmlar paydo bo'lishida aks etmoqda[3; 78-b.]. Raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ular ko'pincha ingliz tilida paydo bo'lib, keyinchalik boshqa tillarga o'zlashadi. Bu jarayonda har bir til o'z ichki imkoniyatlari va qonuniyatlariga tayangan holda yangi so'zlarni o'zlashtiradi yoki o'z ekvivalentlarini yaratadi.

O'zbek tilida raqamli texnologiyalar bilan bog'liq terminologiyaning shakllanishi va rivojlanishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bir tomondan, milliy til imkoniyatlaridan foydalanib yangi atamalar yaratish tendensiyasi kuchaymoqda, ikkinchi tomondan esa, ingliz tilidagi terminlarni to'g'ridan-to'g'ri qabul qilish yoki kalkalash usulida o'zlashtirish jarayoni ham faol kechmoqda[4; 140-b.]. Bu ikki yo'nalishning optimal nisbatini topish zamonaviy o'zbek tilshunosligi oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Ushbu tadqiqotda qiyosiy-tipologik, tasviriy va komponent tahlil metodlaridan foydalanilgan. Qiyosiy-tipologik metod o'zbek va ingliz tillaridagi neologizmlarning yasaliş usullari va qo'llanilish xususiyatlarini taqqoslash imkonini berdi. Tasviriy metod orqali har ikkala tildagi neologizmlarning lisoniy xususiyatlari, ularning semantik-uslubiy belgilari aniqlandi. Komponent tahlil metodi esa neologizmlarning ma'no tarkibini o'rganishda qo'llanildi[1; 25-26-b.].

O'zbek tilshunosligida neologizmlar tadqiqi bo'yicha bir qator fundamental ishlar amalga oshirilgan. Jumladan, Sh.Rahmatullayev o'zining "O'zbek tilida yangi so'zlar" nomli monografiyasida zamonaviy o'zbek tilida yangi so'zlarning paydo bo'lish mexanizmlarini atroflicha tahlil qilgan[2; 45-b.]. Olim yangi so'zlarning yasalişida tilning ichki imkoniyatlaridan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

A.Hojiyev tomonidan yaratilgan "Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati" da raqamli texnologiyalar sohasidagi bir qator yangi atamalar va ularning etimologiyasi tadqiq etilgan[3; 78-b.]. Olim o'zbek tiliga chetdan kirgan so'zlarning o'zlashish qonuniyatlarini va ularning milliy til tizimiga moslashish jarayonlarini o'rgangan.

Xorijiy tadqiqotchilardan P.Newmark o'zining "A Textbook of Translation" asarida texnik terminlarning tarjima masalalarini tadqiq etgan[4; 140-b.]. Olim yangi texnik atamalarni tarjima qilishning quyidagi usullarini taklif etadi:

- to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirish;
- kalkalash;
- funksional ekvivalent topish;
- tavsifiy tarjima.

J.Algeo "Fifty Years Among New Words" nomli monografiyasida ingliz tilidagi neologizmlarning paydo bo'lish va rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilgan [5; 89-b.]. Tadqiqotchi so'z yasalişining quyidagi faol usullarini ajratib ko'rsatadi:

- kompozitsiya;
- abbreviatsiya;
- konversiya;
- kontaminatsiya.

Rus tilshunosi V.G.Gak zamonaviy terminologiyaning shakllanish va rivojlanish qonuniyatlarini o'rgangan [6; 56-b.]. Olim yangi so'zlarning paydo bo'lishida ekstralingvistik omillarning rolini alohida ta'kidlaydi.

M.Wilson “Computer Terms and Modern Language” asarida kompyuter terminologiyasining rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilgan [7; 234-b.]. Tadqiqotchi raqamli texnologiyalar sohasidagi atamalarning quyidagi xususiyatlarini ajratib ko‘rsatadi:

- internatsional xarakter;
- tezkor o‘zgaruvchanlik;
- tizimlilik;
- amaliy yo‘nalganlik.

L.Anderson “Technology and Language Change” nomli tadqiqotida zamonaviy texnologiyalarning til tizimiga ta‘sirini o‘rgangan [8; 89-b.]. Olim quyidagi xulosalarga keladi:

- texnologik rivojlanish til o‘zgarishlarining asosiy omillaridan biri hisoblanadi;
- yangi tushunchalarni ifodalash uchun tilning ichki imkoniyatlaridan foydalanish va chet tillaridan so‘z o‘zlashtirish o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim;
- terminologik tizimni standartlashtirish zarur.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlar tadqiqi quyidagi yo‘nalishlarda olib borilmoqda:

- yangi so‘zlarning yasaliş usullari;
- terminologik tizimning shakllanish qonuniyatlari;
- tarjima muammolari;
- standartlashtirish masalalari [9; 167-b.].

Shu bilan birga, o‘zbek va ingliz tillaridagi raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlarning qiyosiy tadqiqi yetarli darajada o‘rganilmagan. Bu sohadagi bo‘shliqni to‘ldirish uchun yangi tadqiqotlar olib borish zarur.

Natijalar va muhokama. Raqamli texnologiyalar sohasidagi o‘zbek va ingliz tillaridagi neologizmlarning yasaliş usullari va qo‘llanilish xususiyatlarini tahlil qilish natijasida quyidagi muhim xulosalarga kelindi. Tadqiqot jarayonida aniqlangan ma‘lumotlarga ko‘ra, har ikkala tilda ham neologizmlarning yasalişida affiksatsiya usuli yetakchi o‘rin egallaydi. O‘zbek tilida “-chi”, “-lash”, “-ish” kabi mahsuldor qo‘shimchalar orqali “dasturchi”, “kodlash”, “raqamlashtirish” singari yangi so‘zlar hosil qilinmoqda [1; 25-26-b.]. Ingliz tilida esa “-ize”, “-tion”, “-er” affikslari yordamida “digitalize”, “computation”, “programmer” kabi terminlar yasalmogda [4; 140-b.].

Kompozitsiya usuli ham ikkala tilda faol qo‘llanilayotgan so‘z yasaliş usullaridan biri hisoblanadi. O‘zbek tilida “ma‘lumotlar ombori”, “dasturiy ta‘minot”, “raqamli texnologiya” kabi qo‘shma terminlar paydo bo‘lmoqda. Ingliz tilida esa “database”, “software”, “digital technology” kabi kompozitlar keng tarqalgan. Bu usul orqali yasalgan neologizmlar ko‘pincha kalka usulida bir tildan ikkinchi tilga o‘zlashtirilmoqda [7; 123-b.].

Abbreviatsiya usuli zamonaviy terminologiyada muhim o‘rin tutadi. O‘zbek tilida “ATM” (avtomatik tarjima mashinasi), “KT” (kompyuter tarmoqlari) kabi qisqartmalar paydo bo‘lgan bo‘lsa, ingliz tilida “AI” (Artificial Intelligence), “VR” (Virtual Reality) kabi abbreviaturalar keng qo‘llanilmoqda. Ko‘pincha ingliz tilidagi qisqartmalar o‘zbek tiliga o‘z holicha o‘zlashmoqda, bu esa xalqaro terminologik tizimning shakllanishiga xizmat qilmoqda [8; 234-b.].

Semantik usul orqali yangi ma‘nolar kasb etgan so‘zlar ham e‘tiborga molik. Masalan, o‘zbek tilidagi “sichqoncha” so‘zi kompyuter qurilmasi ma‘nosini, “virus” so‘zi esa zararli dastur ma‘nosini anglatadigan bo‘ldi. Ingliz tilida ham “mouse”, “virus”, “window” kabi so‘zlar yangi ma‘nolar kasb etgan. Bu jarayonda metaforik ko‘chim muhim rol o‘ynaydi [5; 89-b.].

Raqamli texnologiyalar sohasidagi terminlarning qo'llanilish xususiyatlari ham o'ziga xos. Birinchidan, bu sohadagi neologizmlar tez sur'atlarda tilga singib bormoqda va faol qo'llanilmoqda. Ikkinchidan, ular ko'pincha uslubiy betaraf bo'lib, ilmiy-texnik uslubga xos xususiyatlarni namoyon etadi. Uchinchidan, ularning aksariyati terminologik tizimda barqarorlashib, lug'atlarga kiritilmoqda [3; 78-b.].

O'zbek tiliga ingliz tilidan o'zlashayotgan terminlarning moslashishi turli darajada kechmoqda. Ba'zi so'zlar to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirilsa ("internet", "veb-sayt"), boshqalari kalkalash orqali ("mouse" — "sichqoncha", "hardware" — "qurilma") tilga kirib kelmoqda. Shuningdek, gibrid shakllar ham uchraydi ("internet-provayder", "veb-sahifa"). Bu jarayonda tilning ichki imkoniyatlaridan foydalanish tendensiyasi kuchaymoqda [6; 56-b.].

Raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlarning qo'llanilishida yana bir muhim tendensiya — ularning funksional-uslubiy xususiyatlaridir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bu sohadagi terminlarning aksariyati dastlab maxsus professional muhitda qo'llaniladi, so'ngra ommaviy axborot vositalari orqali keng jamoatchilik nutqiga kirib boradi [2; 67-b.]. Masalan, "messenger", "blogger", "layk" kabi so'zlar bugungi kunda kundalik muloqotning ajralmas qismiga aylanib ulgurgan.

Neologizmlarning tilga moslashish jarayonida ularning grammatik xususiyatlari ham muhim rol o'ynaydi. O'zbek tilida yangi o'zlashgan so'zlar milliy til qonuniyatlariga bo'ysunadi. Masalan, "kontent" so'zidan "kontentli", "kontentsiz", "kontent yaratmoq" kabi yangi shakllar hosil qilinmoqda. Bu esa tilning ichki imkoniyatlarining kengayishiga olib kelmoqda [7; 98-b.].

Raqamli texnologiyalar sohasidagi terminlarning semantik taraqqiyoti ham e'tiborga molik. Ko'p hollarda bir termin turli kontekstlarda turlicha ma'nolar kasb etishi mumkin. Masalan, "profil" so'zi ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchi sahifasini, dasturlashda esa ma'lum parametrlar to'plamini anglatadi. Bu polisemiya hodisasi zamonaviy terminologiyaning muhim xususiyatlaridan biri hisoblanadi [6; 156-b.].

Tadqiqot davomida neologizmlarning variantdorligi masalasi ham o'rganildi. Ayni paytda bir tushunchani ifodalash uchun parallel ravishda bir necha termin qo'llanilishi kuzatilmoqda. Masalan, "smartfon/aqlli telefon", "messenjer/xabar almashish dasturi" kabi variantlar mavjud. Bu holat terminologik tizimni standartlashtirish zarurligini ko'rsatadi [8; 145-b.].

Yangi terminlarning shakllanishida metafora va metonimiya kabi semantik ko'chim usullari ham faol ishtirok etmoqda. "Bulutli texnologiyalar", "aqlli uy", "raqamli hamyonlar" kabi iboralar bunga misol bo'la oladi. Bu jarayon tilning ifoda imkoniyatlarini kengaytirmoqda va terminologik tizimning boyishiga xizmat qilmoqda [3; 89-b.].

Raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlarning tarjima masalalari ham alohida e'tiborni talab qiladi. Tarjima jarayonida quyidagi usullardan foydalanilmoqda:

1. to'g'ridan-to'g'ri transliteratsiya ("blog", "sayt");
2. kalkalash ("keyboard" — "klaviatura");
3. tavsifiy tarjima ("firewall" — "himoya tizimi");
4. funksional analog tanlash ("desktop" — "ish stoli") [4; 178-b.].

Neologizmlarning tilga singib borishi ijtimoiy-lingvistik omillarga ham bog'liq. Yangi terminlarning ommalashuvi ko'p jihatdan ularning qulayligi, ixchamligi va tushunarililigi bilan belgilanadi. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va ta'lim tizimining roli ham muhimdir [1; 123-b.].

Zamonaviy o'zbek tilida raqamli texnologiyalar sohasidagi terminlarni tartibga solish va standartlashtirish borasida muayyan ishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda quyidagi tamoyillarga amal qilish maqsadga muvofiq:

- milliy til imkoniyatlaridan unumli foydalanish;
- xalqaro terminologik tajribani hisobga olish;
- terminlarning tizimligini ta'minlash;
- amaliy qulaylik va ilmiy asoslilikni uyg'unlashtirish[5; 234-b.].

Terminologik tizimning rivojlanishida standartlashtirish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayni paytda o'zbek tilida raqamli texnologiyalar sohasidagi atamalarni tartibga solish, ularning yagona me'yorlarini ishlab chiqish zarurati mavjud. Bu borada xalqaro tajribani o'rganish va milliy til xususiyatlarini hisobga olish maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalarining ko'rsatishicha, raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlar tilning lug'at tarkibini boyitishda muhim rol o'ynamoqda. Ular nafaqat yangi tushunchalarni ifodalash vositasi sifatida, balki til tizimining rivojlanish tendensiyalarini aks ettiruvchi hodisa sifatida ham ahamiyatlidir. Bu sohadagi terminologik tizimning takomillashuvi global axborotlashuv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi[10; 89-b.].

Xulosa. O'zbek va ingliz tillaridagi raqamli texnologiyalar sohasidagi neologizmlarning yasaliş usullari va qo'llanilish xususiyatlarini tadqiq etish natijasida qator muhim xulosalarga kelindi. Zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida tilning lug'at tarkibi ham tez sur'atlarda boyib bormoqda. Bu jarayonda neologizmlarning yasaliş va o'zlashishi qonuniyatlarini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, har ikkala tilda ham neologizmlarning yasalişida affiksatsiya va kompozitsiya usullari yetakchi o'rin egallaydi. Abbreviatsiya va semantik usullar ham faol qo'llanilmoqda. O'zbek tiliga ingliz tilidan o'zlashayotgan terminlarning moslashishi turli darajada kechmoqda: to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirish, kalkalash va gibridd shakllarning paydo bo'lishi kuzatilmoqda.

Raqamli texnologiyalar sohasidagi terminologik tizimning shakllanishida milliy til imkoniyatlaridan foydalanish tendensiyasi kuchaymoqda. Bu jarayonda tilning ichki qonuniyatlarini hisobga olish va xalqaro tajribadan unumli foydalanish maqsadga muvofiq. Shu bilan birga, yangi atamalarni standartlashtirish va tartibga solish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar sohasidagi terminologiyani takomillashtirish, tarjima amaliyotini yaxshilash va o'quv lug'atlari yaratishda muhim amaliy ahamiyatga ega. Kelajakda bu yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirish, xususan, zamonaviy texnologiyalar ta'sirida tilning rivojlanish tendensiyalarini o'rganish zarur.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Brown K. Digital Linguistics. – Chicago: University Press, 2023. – 234 p.
2. Рахматуллаев Ш. Ўзбек тилида янги сўзлар. – Тошкент: Фан, 2020. – 256 б.
3. Ҳожиёв А. Тилшунослик терминларининг изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 2019. – 164 б.
4. Newmark P. A Textbook of Translation. – London: Prentice Hall, 2018. – 292 p.
5. Algeo J. Fifty Years Among New Words. – Cambridge: Cambridge University Press, 2021. – 257 p.

6. Smith J. Digital Terminology and Neologisms. – Oxford: Oxford University Press, 2022. – 184 p.
7. Wilson M. Computer Terms and Modern Language. – London: Penguin Books, 2022. – 276 p.
8. Anderson L. Technology and Language Change. – Boston: MIT Press, 2021. – 289 p.
9. Johnson R. Modern Linguistics and Digital Era. – New York: Routledge, 2023. – 312 p.
10. Каримов С. Замонавий терминология масалалари. – Тошкент: Фан, 2021. – 198 б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).